

SIERRAS DE CAZORLA, SEGURA Y LAS VILLAS

Moors verdedigingswerk. Het dorp Cazorla, uitvalsbasis van de GR 247, ligt schitterend tussen het gebergte en de uitgestrekte olijfgaarden van Jaén. Het twaalfde-eeuwse Castillo de la Yedra is tegenwoordig een museum.

Op een steenworp afstand van de werelderfgoedsteden Ubeda, Jaén en Baeza ligt een bijzonder natuurpark. Het grootste van Spanje en toch het minst bekende: Sierras de Cazorla, Segura y Las Villas. Een verrassing voor natuurliefhebbers en wandelaars. Redacteur Karin Anema verkende het park via de recentelijk opgeleverde GR 247.

TEKST & FOTO'S KARIN ANEMA

Natuur park met een gouden randje

← Het pad naar het 'einde van de wereld'. Hoge kliffen torenen boven ons uit.

→ De Sierra de Segura, een hoogvlakte met dolines, waar de herders vroeger tabak in verbouwden.

↓ Filmer Felix Rodríguez heeft niet voor niets veel scènes voor zijn documentaire *El hombre y la Tierra* in de Sierra de Cazorla opgenomen.

Transhumancia

De Sierra de Segura kondigt zich aan door het geklingel van schapenbellen. Hier zijn geen kliffen meer, maar bestaat het landschap uit een hoog plateau, wijds en kaal. Een prachtig karstgebied met dolines strekt zich eindeloos uit en is door de geërodeerde rotsen een lust voor het oog. In de verte ontdek ik de Sierra Nevada. In de Segura is nog een handvol herders actief die met hun kuddes naar de Sierra Morena in het noordoosten trekken. Deze *transhumancia* vindt twee keer per jaar plaats over ruim tweehonderd kilometer. In de dolines verbouwden de herders ooit tabak. Bedenk dat hier 's winters een dik pak sneeuw ligt en dat het zomers boven de veertig graden is. Slangen en muizen overwinteren in het microklimaat van de lage doornstruik *Erinacea anthyllis*, waar ze beschermd zijn tegen sneeuw en de felle zomerzon. Ik ontmoet herder Pedro Perez met zijn meer dan duizendkoppige kudde. Hij heeft net het harde gras *esparto* verzameld om manden van te maken en *espadrilles*. Het schapenras Segura met zijn opvallend korte wol is bekend om z'n vlees, dat smakelijker is dan dat van rassen die om hun wol worden gehouden. Sinds een aantal jaren neemt hij tegen een vergoeding toeristen mee op de transhumancia, die bij de trek een handje meehelpen. Pedro wordt emotioneel als hij ziet wat zo'n tocht met de mensen doet. En met hem. "Het doet me goed als ik zie dat ik supporters heb om ons erfgoed te behouden." De afdaling met de schaapskudde is

in november en de terugtocht met de schapen omhoog is in mei, begin juni.

Op Pedro na kom ik niemand tegen. Tot ik de jonge vrouw Marie-Victoria, 'Marivi', ontmoet op de top Las Banderillas (1993 meter). Vanuit een oude *refugio*, die model heeft gestaan voor de nieuwe hutten langs de GR 247, werkt ze als brandwacht. Iedere week twee dagen en nachten. In de winter doet ze seizoensarbeid in de olijvenoogst. "Met mijn opleiding zou ik op kantoor kunnen werken, maar als dochter van een herder uit Hornos wil ik alleen maar in de openlucht zijn." Het gesprek komt op de dorpsbron: *la fuente y el mozo*. Van oudsher bereidden daar jongeren heimelijk hun huwelijk voor. Met de huidige uittocht van jongeren moeten achterblijvers op een ontmoeting wachten tot de zomer, wanneer hun leeftijdsgenoten voor de vakantie naar hun familie terugkeren.

Behouden en vernieuwen

In Pontones, waar de rivier Segura doorheen stroomt, zet de barman een grote schaal met het traditionele gerecht *choto frito con ajos* (lamsvlees met knoflook) midden op tafel. Met Pilar en Caspar eten we er met zijn allen uit, met de hand. Pilar en Caspar komen uit Córdoba. Al heel lang waren ze van plan een huis in Pontones te kopen, ook al is het dorp tijdens de wintermaanden door de sneeuw van de buitenwereld afgesneden. Ondanks de leegstand, stond er niets te koop. Een kwestie van traditie... Tot een oude dekenfabriek in de verkoop kwam, die ze verbouwd hebben tot

Welke Spanjaard kent niet de natuurdocumentaire *El hombre y la Tierra*? Filmer Felix Rodríguez de la Fuente was in de jaren zeventig hét boegbeeld van de natuurdocumentaire. Met zijn reportage is het natuurbewustzijn van de Spanjaard ontwaakt. De film is deels opgenomen in de Sierra de Cazorla. Uitvalsbasis voor wandelingen in het natuurpark, met bergketens die in hoogte variëren tussen de 300 meter en 2000 meter, is het dorp Cazorla. Aan de ene kant heb je een wijds uitzicht over ontelbare olijfbomen — de provincie Jaén heeft er 65 miljoen! Aan de andere kant heb je een panorama op de grillig gevormde bergtoppen en het middeleeuwse kasteel, een oude moorse fortificatie. Het plaatsje op de flank van een

kloof is een labyrint van smalle en steile straatjes. De rivier in de diepte wordt omzoomd door gaarden met granaatappels, vijgen en druiven. In de winter is het hier stil: steeds meer huizen zijn als tweede woning in gebruik.

Oude beroepen

In het begin van mijn tocht getuigen oude graanmolens van de tijd dat de bewoners het van graan en niet van olijfolie moesten hebben. Ik laat de olijfgaarden achter me, terwijl voor mij ruige rotswanden liggen. De GR 247 maakt gebruik van historische routes. Sommige delen van het pad zijn oude *cañadas*: schaapsdriften waar herders hun kuddes overheen dreven. Andere delen zijn vroegere handelswegen: eeuwenlang liepen vrouwen van het ene naar het

andere gehucht om goederen te ruilen. Nog weer andere stukken waren ooit bosbouwpaden. Na het kappen duwden *pineros* de boomstammen met stokken de rivier af. De bielzen van het spoornetwerk in Spanje komen van hier. Bovendien werd hars uit de pijnbomen gewonnen, waarmee de schepers aan de kust (Malaga, Huelva en Cádiz) waterdicht werden gemaakt. Ik sta stil bij een pijnboom met een uitgeholde, zwartgeblakerde stam. Bewoners hakken nog steeds *resina* en zogeheten *tea* (in hars gedoopte fakkels) uit de stam om vuur makkelijk aan te maken of zich 's winters in de bergen te warmen. Vervolgens branden ze de wond in de stam dicht om rot tegen te gaan. De boom overleeft dit gebruik. Dan waren er ook nog de *seceros*, die pijnboompitten droogden. En ten slotte

de *peluseros*: korstmosverzamelaars die het mos verkochten aan de parfuumindustrie. Met korstmos kon de geur van het parfum vastgehouden worden. Oude beroepen, oude inheemse kennis. Onderweg zie ik herten, marters, roofvogels, en zelfs wilde zwijnen met een groepje gestreepte jongen in het bos. En af en toe hoor ik het gebul van bronstige herten. De geur van lavendel en wilde tijm is alom aanwezig. Ik kom langs weiden met verlaten huizen. Tijdens de Franco-dictatuur werden de oorspronkelijke bewoners gedwongen te verhuizen naar nieuwe dorpen om ze beter in de gaten te kunnen houden, want guerrillastrijders — *maquis* genoemd — wisten zich hier in de bergen goed te verstoppen.

← De Sierra de Cazorla is relatief steil en bebost.

een hotel. De jonge herder Felix komt bij ons zitten. Hij vindt het maar niks dat zijn collega Pedro toeristen op de *transhumancia* meeneemt en daarvoor een datum voor de trektocht vastlegt. Traditie is dat het weer en de schapen de datum bepalen. In het intieme dorpje zijn nog drie bars. In het hoge gedeelte van het dorp woont vrijwel geen mens meer sinds daar de laatste bar gesloten is. Het sluiten van de bar is de dood van een dorp, want dat is waar de mannen

elkaar dagelijks treffen, zegt Caspar. Ik neem een steil bospad, *Despiernacaballos* genaamd, verwijzend naar de paarden die er hun benen op braken. Sinds kort ligt er ook een asfaltweg, waar overigens geen auto over rijdt, want ik ben op weg naar het einde van de wereld. Boven me torenen enorme kliffen. De zware geur van vijgenbomen verradert dat ik een dorp nader: La Toba. *Toba* betekent tufsteen, een poreuze steen die als licht en isolerend

bouwmateriaal wordt gebruikt. In het dorp is overal het aangename geluid van stromend water te horen. Bij de oude wasplaats, de *lavadero*, spreek ik Pepe. “Vroeger woonden hier meer dan driehonderd mensen, nu heb ik nog maar vier burens. Ik run de laatste winkel annex bar. Verder leef ik van mijn moestuin.”

Er komt een vrouw bij de wasplaats om één glas te wassen. Een goed excuus voor een praatje. “Negen maanden per jaar woon ik hier, de drie wintermaanden elders. Ik ben hier geboren en ging in een internaat op school, drie uur lopen hiervandaan. Vijftig jaar geleden ben ik met mijn buurjongen getrouwd. Een herder. Zoals iedereen hier.” Om terug te gaan naar Cazorla neem ik de auto en rijd door het derde en meest geïsoleerde berggedeelte: Las Villas. Hier zijn in de jaren zeventig hippies uit Duitsland, Nederland, Engeland en België neergestreken. Gids Joaquin kent ze als klant in zijn kruidenwinkel. Als hij daar over gaat vertellen, blijkt ik nog lang niet alle geheimen van deze bergen te kennen. ■

kanema@bergenmagazine.nl

BERGWIJZER

Sierras de Cazorla, Segura y Las Villas bestaat uit drie heel verschillende berggebieden. De Sierra de Cazorla kenmerkt zich door steile, begroeide hellingen en prachtige rotspartijen; de Sierra de Segura is een open hoogvlakte met karstgesteente; Las Villas ligt het meest geïsoleerd en is ruig. De GR 247 is een rondwandeling van 478 kilometer lang, bestaand uit 21 etappes. Via alternatieve trajecten is de route in te korten. Wie het relaxed wil doen, loopt 1 etappe per dag, maar 2 per dag is voor sportievelingen goed mogelijk.

VERVOER

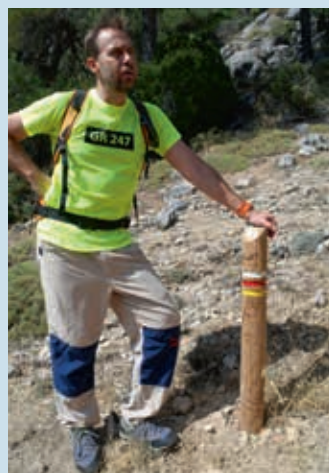
Ter plekke is een huurauto aan te raden, maar er is ook een busverbinding vanaf Malaga naar Cazorla, info www.alsa.es. Treinverbindingen vind je op www.renfe.com

BESTE PERIODE

Maart/begin juni of september/begin oktober. 's Zomers is het veel te heet om er te wandelen.

SLAPEN

Aan het begin en aan het einde van iedere etappe is accommodatie, variërend van een camping tot een parador. Vaak ook is het een opgeknapt boshut op een paradijselijke plek. Info vind je op www.turismoencazorla.com

DE TOCHT

Voor deze reportage liepen wij etappe 3 van Cazorla naar de Parador Nacional de Turismo, 15 km, ca. 5 uur. Etappes 2, 15, 16 en 17 (variante 247.3) deels, met als extra de beklimming van de Pico Banderillas. Etappe 18 naar La Toba, 19 km, en derivación 7 naar El Pantano del Anchuricas, 5,7 km (lange dagtocht).

ONZE TIP

Meegaan op de *transhumancia*? Dat kan met herder Pedro Perez, tel. +34 689889082, www.espacios-naturales.blogspot.nl/2013/06/vivir-la-transhumancia-el-amor-por-un.html

KAART

- *Editorial Alpina, Sierra de Cazorla*, 1:40.000, ISBN 9788480900652
- *Mappa GR247 Bosques de Sur*, Turismo en Cazorla. Globale overzichtskaart.

← De GR 247 is zeer goed aangegeven, zowel in het terrein als in een gidsje met kaart.

LEESTIP

- *Parque Natural Sierras de Cazorla, Segura y las Villas, GR 247, Bosques del Sur*, Federacion Espanola de deportes de Montaña Escalada (FEDME) en de Federacion Andaluza de montanismo (FAM), 2013.
- *Parque Natural Sierras de Cazorla, Segura y las Villas*, Cornicabra. Officiële gids van het park.

MEER WETEN?

- www.cazorlaseguraylasvillas.com – site van het natuurpark met uitgebreide informatie over de routes, de geschiedenis, de tradities en de mensen.
- www.turismat.es – voor excursies en avontuurlijke activiteiten.
- www.turismoencazorla.com – toeristische site van Cazorla.
- www.spain.info/nl